

- Abbiza - állott fel a Törpedoktor - s vigyázz rea. No, Isten áldjon meg.

- Isten áldjon, Törpedoktor.

Az ember kiengedte a kicsi törpét s aztán lefeküdt. De nem tudott aludni. Folyton csak a csudálatos csalóka járt az esziben. Aztán arra gondolt, hogy ha reggel valamelyik gyermek megéli az asztalon, még eljátszodják s akkor mi lesz? Felkelt s bédugta a párnája alá. Reggel aztán a harisnyája zsebibe tette.

Másnap templomba mentek, mert vasárnap volt. Utána a szegényember kiment a mezőre, hogy megnézzze, nem kell-e sarjút kaszálni. Ahogy a Nagyréten nézelődik, egyszer csak eszibe jut a fenyőcsalóka. Elévette a bicskáját s egy kicsi lyukat ásott vele a földbe, abba belédugta s azután befődte földdel. Még füvet is tett a tetejire, nehogy valaki kíváncsi legyen, hogy mit dugott oda s megháborgassa a fenyőkirály ajándékát.

Aztán hazament.

Ebéd után a gyermekeivel játszott, mert egy fia s két leánykája volt. El is felejtette a fenyőtobozt. Reggel korán, ahogy pitymallott, a felesége feltarisznyálta túróval, kicsi kenyérrel, puliszkaliszttal s elindult vissza a Hargitára erdőt irtani.

Dolgoztak, vágták a sok fát megint az emberek.

Már vagy három napja voltak fent az erdőn, amikor egyszer a szegény favágó, ahogy megállott szusszanni, látja, hogy lélekszakadva jó a felesége s vele a kicsifia. A szegényember megijedett, hogy nem történt-e valami baj otthon, s kérdezi:

-Tüktököt mi lelt volt, hogy így futtok?

- Édesapám, édesapám, erdők van! - kiáltja a fiacskája.

- Mink van, te gyermek?

Erre megérkezett a felesége is. Hát elmondja, hogy ma délben egyszer néz ki az ajtón s a Nagyréten valami sötétet lát. Kifut a kapun s hát a többi emberek is mind csudájára járnak a Nagyrétnek, ahol az ő kicsi kaszálójuk volt. Mert ott, ahol mostanig csak fű termett, olyan nagy csuda történt, hogy egy egész nagy, rengeteg fenyőerdő áll. Jöjjön s nézze meg, ha nem hiszi.

Az embernek mindjárt eszibe jutott a fenyőkirály ajándéka. El is mondta a feleségének s fiának, hogy mi történt itt a Hargitán s aztán azt, hogy amikor szombat este otthon volt, amikor ők már aludtak, a Törpedoktor neki elhozta a fenyőkirály csalókáját. Ő azt elültette s ma éppen három napja, mert szerda. Hát úgy lehet erdő a kicsi fenyőmagból.

Ott is hagyta a favágást a szegényember, hazament. Csakugyan ott volt a szép nagy szálfákból való erdő az ő kaszálójának a helyin.

Vágott is egy csomó fát s szép új házat épített belőle. Aztán a többi fából eladogatott a fűrészgyárnak. A pénzből földet vásárolt, búzát s rozsot vetett, volt mit egyenek. A gyermekek iskolába jártak s okos ember lett a fiúból, a leánykák pedig jó és ügyes leányok.

A Hargita tetején most is áll a nagy szál fenyő, hogy a székelyek országa soha ki ne fogyjon a fából, ami kenyeret ad a szegény embereknek, akik idegen parancsra nem irtják ki a drága székely erdőt.

1949. március 28.

Mese, csengettyűszóval vagy anélkül

Hogyan kerül mese egy olyan kiadványba, amely egyáltalán nem gyermekeknek szól? Annak, hogy *A fenyőkirály ajándéka* szerepel az EÖGY füzetekben, az-e a magyarázata, hogy ez decemberi - tehát karácsonyi - szám s ilyenkor még mesét közölni is lehet? Ez oknak kevés

volna.

A mese a legalapvetőbb irodalom, mert szóbeli, emberi közlés. Nemcsak a legrégebbi, nemcsak emberi életünk és történelmünk során milliószor megtapasztalt, élvezett „műfaj”, hanem az alapvető közlési mód. Nagy hiba, ha valaki a „mese” szót lenéző értelemben használja, ha erről a szóról csak a retardált elméjű tévé-narkománoknak készülő filmek jutnak eszébe.

A mese a legalapvetőbb irodalom, egyre ritkábban használatos szólásaink a tanúi. Gondoljunk arra a természetes kifejezésre, hogy „egy Shakespeare-dráma meséje” miközben az adott mű a legalapvetőbb erkölcsi kérdéseket feszegeti; vagy „hogyan mesél Jókai” - mesél? - igen, a történet elmesélésével nagy dolgokat ábrázol; Arany János a lágynak és halk-finomkodónak tartott, ám csupa dráma, rejtett és feszült üzenetben, a Családi körben (amelyből többnyire, sajnos már csak arra emlékszünk, hogy *ballag egy cica is, bogarászni restell*), írja le azt a híres - híresnek mondom, bár kétséges, hogy fiatalabbak számára mennyire ismerős - kijelentést: *Nem mese az gyermek...*

(merthogy a béna hadfi 1848-49-ről mesél a családnak, amely aztán aludni megy, *s átveszi egy tücsök csendes birodalmát...*)

A mese nem erkölcsi értekezés, nem szociológiai tanulmány, nem begombolkozott hittudósok prédikációja.

A Dávid Antal Iván itt közölt meséjének lényeges eleme a megírás dátuma: 1949. március 18. Az író „pro domo” írta saját gyermekeinek (szerepel a szövegben is, hogy a szegény favágónak egy fia s két leánykája volt). Budapesten, a Háromszékről ideszakadt családban, három gyermekének írta úgy, hogy amikor a számára rémületes „favágást” jelentő munkából hazajött s gyermekei végre elaludtak, leült az írógép mellé... Fiatalabbak kedvéért: 1949-ben már teljességében „virágzott” Rákosi Mátyás iszonyata. Egy Erdélyből szakadt magyarörmény család esetében ez - más, ugyanúgy megnyomorított családokhoz képest - azt is jelentette, hogy „nincs Erdély”, nincsen semmiféle ottani világ, az, ami ott, valamikor volt, hivatalosan mind-mind elhallgatódik, letagadódik.

Az író, aki akkor nem *foglalkozása szerint*, hanem *észjárásában* író, mesélni akar a gyermekeinek, mert legalább szóban kell elmondania azt, hogy mi a tisztesség, mi a kultúra, mi a nemzethez s ezen belül a szűkebb hazához kötő érzelmek. Nem arra neveli gyermekeit, hogy bármiféle „másokat” gyűlöljenek, hanem arra, hogy mit érdemes szeretniük. Hogy milyen magatartásformát érdemes követniük.

A Fenyőkirály ajándéka című meséjét - ahogyan a többi, ekkoriban írt meséket is - Dávid Antal Iván az egész, akkor őt körülvevő világ *ellen* írta. Egyetlen, óriási „csakazértis” az egész írás. Igenis, van Törpedoktor, aki lelkiismeretes és igazságos, igenis van szegény székely favágó, aki nem áll kötélnek bármiféle hazugság vagy ámtítás hallatán és igenis van fenyőerdő...

Mese: hiszen a Hargitán élő fenyveshez fogható szépség nem létezik, a székelyországi fenyőfát nem méterre mérik, mégha az amerikai mamutfenyő ötször akkorára növekszik is.

A Háromszékről jött, igencsak magyarrá vált magyarörmény származású író ebben a mesében (s ismételjük meg: 1949-ben!) szabadjára engedte gyermek és ifjúkora otthoni nyelvét. Úgy ír, ahogyan azt otthon tanulta kicsi korától Kézdivásárhelyt, Gyimesbükben, Felsőlokon, Kászonban, Baróton, Osdolán...

Gyermekei ezért aztán öt-nyolc éves korukban karácsony este a karácsonyfa ágai között ott sejtették a háromszéki erdő kicsi, jó szellemét s hitték, hogy a zöld fa az otthon üzenetét hozza. Kamaszként a karácsony esti, gyertyafénnyel ékes fenyőcskében immár tudatosan azt a szemmel még nem látott, de ismerős, igazi és tiszta tájat látták.

Mert *A fenyőkirály ajándéka* s más Dávid Antal Iván-mesék (ahogyan későbbi történelmi regényei is, *A Háromszék nem alkuszik*, az Erdély nagy romlása című trilógia, vagy *A szolgáladiák*) nem erkölcsi prédikációk, hanem történetek. Nem szószékről szólt az írójuk, hanem az ágy szélére ülve, gyermekei kezét fogva mesél, most is felfogható, átélhető meséket.

Mese, mert az igazság, a jó és a szép győz benne, senki ártalmára, mindenki hasznára. Nem erkölcsstani tanulmány több annál, továbbad, átörökít.

A példány úgy maradt fenn, hogy az író édesapja, a kirúgott, nincstelenné tett bíró, dr. Dávid István titokban legépelte és 1952-ben könyvalakba kötve karácsonyi ajándékként adta át író fiának, akinek akkor - s még másfél évtizedig - semmiféle publikációs lehetősége sem volt.

S átadta az unokáinak, hogy ismerjék meg.

Legyen hát most többeké is.

dcs

Régi kedvességek a ház körül

Az egykori Magyar Szalon című lap 1891. évi évkönyve egy ma már 288 éves „Reczipés” könyvről ír, amelyet a kolozsvári Govrik Márton jegyzett le, a tudnivalók a legkevésbé sem csak a gyomor élvezeteire vonatkoznak. Eleink - s így a neve tanúsága szerint örmény Govrik Márton is - néhol bizonyára megmosolyogtató dolgokat tartottak fontosnak. De lássuk a több mint egy évszázados évkönyv cikkét, amelyet természetesen eredeti helyesírással közlünk:

176 ÉVES «RECZIPÉS» KÖNYV

Ismerteti: Tábori Róbert

A régi magyar háztartás egészen elütrő volt a maitól. Ha sok tekintetben fényesebb is, gyakran csodálatosan egyszerű. Ezt előre kell bocsátani, mikor egy ilyen 176 éves «reczipés könyvet» teljes értéke szerint akarunk megbecsülni. Mert ez a könyv tanács-adója volt a házi úrnak és a ház asszonyának az élet minden fontosabb körülményei közt. Betegségben pótolta az orvost, peres kérdésekben helyettesítette az ügyvédet, regulákat irt elő a boldog megélhetésre, és nem hagyta soha sem cserben azokat, akik megbíztak benne. Ami csak úgy vált lehetségessé, hogy nagy vala a hit megbízhatóságában és sokkal egyszerűbbek voltak a viszonyok, mint mostanában.

Különösen a gazdasszonyok előtt állott nagy becsben a reczipés, vagy mint akkor nevezték; «a mágyiás könyv». Nem is volt olyan könnyű dolog gazdasszonykodni, mert több kellett hozzá a puszta parancsosztogatásnál. A háztartás körülményei megkívánták, hogy a ház asszonya mindenütt előljárjon a jó példával, s nem eshetett meg sütés, főzés, mosás az ő jelenléte nélkül. E szabállyal szemben még a fejedelmi házak sem ismertek kivételt. Nagyot nézett volna a cselédség, ha egyszer másodkézből veszi a parancsokat s nem is lett volna köszönet az ilyen «rendeletre» végezett munkában. Ellenben jól folyt az a munka és áldás is volt rajta, amelynél maga az úrnő mutatta meg, hogyan kell hozzálátni.

De nem csak a háztartásra terjed ki az asszonyok gondja, hanem egy, ezzel bár kapcsolatos, de még sokkal fontosabb kérdésre; az egészségügyre is. Orvos nagyon kevés volt kétszáz év előtt, s ahol volt, olyan méregdrágának bizonyult, hogy csak nagyon gazdag ember engedhette meg magának ezt a fényűzést. A legtöbb ember orvosi segítség nélkül élt, vagy halt meg, amint sorsa éppen magával hozta. (Ma sincs különben kisebb faluhelyeken.) Aki azonban mégis rászorult gyógykezelésre, az a község tulajdonosának nevéhez fordult. Példátlan eset lett volna, ha nem nyer onnan biztatást, segílyt és orvosságot. Mert valamint mai nap a lányokat zongorára és